

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Профілактика правопорушень серед молоді – це сукупність державних і громадських заходів, спрямованих на нейтралізацію причин та умов правопорушень і злочинності. Складовими цієї важливої справи є формування у підлітків правильних потреб та інтересів, підвищення їх правосвідомості. Досвід показує, що увага до цього питання не випадкова, адже статистика свідчить, що кількість злочинів та протиправних дій, які були вчинені неповнолітніми постійно зростає. Це велике державне питання. В його правильній постановці і розв'язанні заінтересовані всі: державні структури, громадські організації, школа і сім'я. Воно зачіпає долю мільйонів людей, більше того – майбутнє нашої країни. Ідеї демократизації і гуманізації навчально-виховного процесу в освітніх закладах слід реалізовувати в тісній взаємодії з релігійними закладами, медичними, юридичними та соціального захисту населення. Тільки в співпраці та плідній взаємопов'язуючій роботі, включаючи і співпрацю шкільного психолога та соціального педагога, можна прийти до бажаних змін, забезпечити відповідну корекційну роботу з окремими учнями, які мають асоціальну спрямованість поведінки.

Необхідність створення комплексної інноваційної моделі профілактики підліткової злочинності зумовлена передусім потребою в новій, більш ефективній системі реагування на правопорушення та запобігання злочинності серед неповнолітніх. Нове розуміння принципів профілактики злочинності ґрунтується на рекомендаціях Європейського Союзу, документах ООН та ЮНІСЕФ.

Безперечно, правопорушення тісно пов'язані з процесами деморалізації суспільства, бездомності, безробіття, з стрімким розвитком наркоманії, токсикоманії, з розпадом сім'ї, з розповсюдженням інших соціально негативних явищ.

Принципи, на яких базується сучасна система профілактики злочинності:

1. Проактивний, відновний підхід запобігає правопорушенням, усуваючи причини та обставини, що можуть спонукати

підлітків чинити протиправні дії (проактивний підхід); передбачає активну участь громади в процесі реабілітації дітей та молоді, що перебувають у конфлікті з законом або виявляють девіантну поведінку, зокрема надання підтримки та допомоги в її ресоціалізації та реінтеграції (включення в громаду); створює умови для того, щоб правопорушники взяли на себе належну відповідальність за свої вчинки: усвідомили наслідки скоєного й спрямували свої дії на їх виправлення та відновлення стосунків і миру в громаді (відновний підхід).

2. Врахування психологічних особливостей (враховуються особливості психічного та фізичного стану молодої людини в період формування її особистості, коли їй особливо потрібні підтримка і турбота з боку дорослих, і тому вона має нести справедливу та пропорційну відповідальність за свої дії).

3. Повага до суспільних цінностей (профілактика ґрунтується на засадах поваги до суспільних цінностей, орієнтована на формування в соціумі шанобливого ставлення до загальнолюдських моральних засад, поваги до особистості, а також ґендерних, етнічних, культурних та мовних відмінностей).

4. Визнання прав дитини (визнаються права та свободи дитини, які закріплені в Міжнародній конвенції про права дитини, зокрема її право бути вислуханою та брати участь у процесі прийняття рішень, які впливають на її життя).

На сучасному етапі профілактичної роботи серед дітей та учнівської молоді здійснюється об'єднання ресурсів громади з метою зменшення рівня злочинності серед неповнолітніх. В першу чергу це залучення до профілактичної роботи представників правової системи, зокрема правоохоронних органів, а також органів місцевої влади, соціальних служб і неурядових організацій, які спільно створюють Координаційну раду з профілактики злочинності. Координаційна рада має повноваження ухвалювати рішення щодо адаптації і забезпечення функціонування моделі на рівні міста, району чи області. Координаційна рада також сприяє формуванню мультидисциплінарної команди, до складу якої входять представники відповідних служб громади. Члени мультидисциплінарної команди — це фахівці різноманітних організацій та установ, які об'єдналися для надання

безпосередньої допомоги в кожному конкретному випадку, в цьому полягає комплексний підхід до роботи з дітьми та молоддю, що виявляють девіантну чи делінквенту поведінку.

Три рівні профілактики

Три рівні профілактики підліткової злочинності різняться цільовими групами, методами роботи та інструментами.

Первинна профілактика спрямована на налагодження позитивної соціальної взаємодії підлітків (соціально прийнятної, законослухняної поведінки). Основними суб'єктами профілактичної діяльності на цьому рівні є система освіти та шкільні служби порозуміння (ШСП), які під час тренінгів та «кіл» проводять ціннісно-орієнтоване навчання підлітків навичкам конструктивної взаємодії. Передбачається також включення навчальних компонентів з відновного та проактивного підходів в інформаційну стратегію міліції для інформування громадськості та дітей, учнів навчальних закладів. Стратегію інформаційної кампанії розробляє Рада профілактики школи — як невід'ємна частина моделі профілактики підліткової злочинності.

Вторинна профілактика необхідна тоді, коли кримінальна міліція у справах дітей або дільничний міліції реєструють адміністративне правопорушення або інший прояв девіантної/делінквентної поведінки, що не підпадає під дію статей Кримінального кодексу України. в основному (якщо випадок не надзвичайно серйозний) профілактичну діяльність здійснює шкільна Рада профілактики, практичний психолог або соціальний педагог. Важливим напрямком в роботі шкільного психолога і соціального

педагога є психокорекція (педагогічна корекція — соціальна педагогіка), а психодіагностика повинна носити лише прикладний характер. Основу психокорекційної діяльності складає робота з психокорекційними групами, в які входять підлітки, схильні до асоціальної поведінки, які вже скоїли незначні правопорушення, стоять на шкільному обліку важковиховуваних дітей або на обліку в комісіях в справах неповнолітніх. Психологом в тісній співдружності з соціальним педагогом організовувались та проводились лекції, семінари

для вчителів, батьків з метою підвищення їх психологічної компетентності. Їх ознайомлювали з причинами відставання у навчанні школярів, з проблемами неблагополучних сімей і т.д. На заплановані виховні заходи запрошувались до школи такі спеціалісти, як юрист, інспектор у справах неповнолітніх, нарколог, гінеколог, андролог, сексопатолог і т.д. Після проведення таких заходів значно збільшується число консультацій з питань виховання та навчання підлітків, адже на основі психологічної діагностики, бесід, спостережень надавались конкретні рекомендації учителям і батькам про дальшу роботу з ними.

Таким чином, шкільним психологом і соціальним педагогом в загальноосвітніх закладах проводиться значна профілактична робота з неповнолітніми, схильними до правопорушень. Це, зокрема:

- Шкільний облік важковиховуваних підлітків та молодших школярів, які потребують допомоги, підтримки; організація відповідної психокорекційної роботи з ними.
- Відвідування неблагополучних, проблемних сімей (щотижня).
- Спільні виступи на батьківських зборах, консилиумах, психолого-педагогічних семінарах.
- Проведення виховних годин на морально-етичні проблеми, проблеми взаєморозуміння, поваги.
- Ведення картотеки (неблагополучні сім'ї, діти-інваліди, діти з послабленим здоров'ям, діти-сироти, обдаровані діти, важковиховувані і т.д.)
- Консультативна робота з учнями, батьками, вчителями.
- Співробітництво з комісією в справах неповнолітніх.
- Співробітництво з медичними закладами.
- Співробітництво з центрами соціальних служб для молоді.

Робота з педагогічним колективом школи: (ознайомлення з новинками психолого-педагогічної літератури, бесіди, консультації з питань профілактики правопорушень серед неповнолітніх і т.д.).

Третинна профілактика застосовується щодо підлітків, які скоїли правопорушення або злочини. Тож мета профілактики цього рівня — реабілітація правопорушника та повернення його в громаду. Для цього залучають належні ресурси громади та створюють середовище підтримки, що допомагає усунути

причини

кримінальної

поведінки.

Основним на цьому рівні є програма відновного правосуддя. Її суть полягає в тому, що всі особи, причетні до злочину, мають змогу зустрітися і спільно обговорити його причини й наслідки та визначити дії, які допоможуть усунути (виправити) завдану злочином шкоду. Завдяки такій зустрічі підліток має усвідомити вплив своєї протиправної поведінки та взяти відповідальність за її наслідки, виявивши це через виправлення заподіяної шкоди.

Очікувані результати профілактики підліткової злочинності:

- Використання дільничними інспекторами міліції, шкільними психологами та соціальними педагогами відновних підходів у роботі з дітьми, які перебувають у конфлікті з законом.
- Зменшення кількості випадків девіантної та делінквентної поведінки серед дітей, які навчаються в закладах освіти.
- Зменшення кількості повторних правопорушень серед осіб.

Профілактична робота громадськості органічно поєднує чуйність до підлітка, постійну готовність прийти йому на допомогу з глибокою принциповістю, без будь-яких відхилень від суспільної моралі. А це означає забезпечення морального здоров'я нашого суспільства, справді гуманних відносин і взаємної поваги між людьми.

Цій меті підпорядковані всі засоби економічного, культурного та виховного характеру: правове виховання, цілеспрямована діяльність по усуненню обставин, що сприяють правопорушенням, комплексна система виховання в сім'ї, школі. Цілісний підхід до справи профілактики правопорушень передбачає використання і громадської думки, і методів переконання, і закону.